

Hembygdsgården fyller 25 år

Innehåll

Händelser och evenemang...	sid 2	500 års jubileum av den första...	Monica Ahlström	sid 9
Sisten läser och släcker? Jan Rönnberg	sid 3	Dags att återställa den ortodoxa...	Peter Hedfors	sid 9
Nyheter från Estland Torbjörn Helgesson	sid 4	Djur och naurhändelser...	Monica Ahlström	sid 10
Hembygdsgården och VKÜ Monica Ahlström	sid 4	Maria Gilberts anteckningar...	Monica Ahlström	sid 10
Ormsökistan Monica Ahlström	sid 5	Olofsdagen 2005 Kerstin Hammarin		sid 12
Magnushov renoveras delvis Monica Ahlström	sid 5	Diverse insänt Charlie Norrman		sid 14
Mitt första år i Sverige Lars Algot Lindström	sid 6	Släktforskardagarna i Västerås M.Ahlström C.Svedberg		sid 14
Tankar från Tartu Jan Rönnberg	sid 8	Klockringning		sid 15
Hemcaféernas dag Monica Ahlström	sid 9	Kalendarium Monica Ahlström		sid 16

Händelser och evenemang under Olofsdagarna

av Monica Ahlström foto: Charlie Norrman

Ovan: Välsmakande välg med rågröd serverades till hungrande på gården utanför kyrkan efter gudstjänsten.

Till höger: Kören Ansambel Vox Clamantis bestående av 14 sångare sjöng vackra gregorianska sånger under takvalven i S:t Olofs kyrka till tända ljus och förstsummade åhörare. Stycken av: Arvo Pärt, Trinity, Gregoriaani Hümn Rex Olavus, Tõnis Kaumann m.fl. framfördes.

Ovan: Den 27 juli fick vi höra Johanna-Liisa Müürisepp och Jaan Kullerkupp framföra Bach, Glinka, Chopin, Rimski-Korsakov, Saar och Tubin.

Till höger: Om man har ett ärende till kommunen eller till affären så kan man nu ta sig en kopp kaffe ur den Lavazza automat som blivit uppställd vid parkeringen. Här erbjuds flera kaffevarianter av avnjuta och varför inte vid en lugn fikastund på soffan bakom automaten.

Sisten låser och släcker?

av Jan Rönnberg

Det är nu ett tag sedan det efterlystes synpunkter på OHF:s organisation framöver. Jag är nog sen på bollen, men här kommer ändå mina tankar. För det här är viktigt. Kanske det allra viktigaste vi har i föreningen just nu.

Vi har diskuterat framtidsfrågor så länge jag varit engagerad (och herregud, det är snart ett kvarts sekel!) utan att egentligen komma någon vart. Och för varje år blir tre problem allt större. Minskande medlemsantal. Alltmer ansträngd ekonomi. Svårt att hitta föreningsaktiva. Och de tre problemen är oupplösligen kopplade till varandra.

Den första, högmotiverade, generationen – väsentligen de som var födda på ön – drev återetableringen. Markåterlämning. Aibolands museum. Hembydsgården. Egna ställen att komma tillbaka till. Andra generationen (som jag själv) som hakade på går nu i pension och orken börjar tryta. Ett mycket litet fåtal aktiva finns i tredje generationen. Jag tror inte att intresset saknas, men trösklarna uppfattas nog ibland som höga. De fantastiska eldsjälarna som finns bosatta i Estland kommer utan driv från Sverige inte att räcka till för att hålla den kulturella lågan vid liv. Vem vill vara den som låser och släcker?

Om vi rannsakar oss själva: Vad lämnar vi efter oss om allt skulle upphöra idag? Bildarkiven, tidningarna, böckerna, dräkterna, Våra Anor, sångerna... UTAN människor som är lika fascinerade som stolta över dessa sina rötter kommer dessa skatter att ligga orörda och osedda, eller i bästa fall bli måttligt uppmärksammas museiföremål. MED människor som driver behåller de sitt liv och fortsätter att utvecklas.

I nuvarande nedgångstakt finns nog ingen aktivitet kvar om tre år eller så. Men låt oss inte förtvivla eller resignera! Inget bra har någonsin kommit ur det.

Det måste vara attraktivt att engagera sig. Men belastningen måste vara rimlig – det får inte ta över livet. Vi måste minska overheaden i både nedlagda arbetstimmar och pengar. Mindre andel mötesittande och administration, och mer verkligt synligt – och roligt! – jobb. Mer utväxling på nedlagd tid och färre tappade sugar.

Jag har vänt och vridit på detta länge. Och kommer alltid till samma slutsats. Den enda vägen framåt är att kraftsamla all estlandssvensk aktivitet i en enda förening. Ett medlemskap. En styrelse. En tidning.

Det är bråttom, men inte för sent. Och vi i OHF skulle kunna gå först i sammanslagningen.

Kära Ormsövänner!

Nu börjar min nionde sommarsång som ordförande i VKÜ att gå mot sin ände och det är med den samlade kraften på Ormsö och från Sverige som detta är möjligt att genomföra. Det är en intressant sommar på hembydsgården Pears med mycket välorganiserade utställningar, först sommarjackan som blev mycket uppskattad och som efter att lånetiden gått ut byttes ut till en mycket fin utställning om den ortodoxa församlingen på Ormsö.

Olofsdagen genomfördes traditionsenligt med kaffe och bulle (hembakat i Sviby), då det var 25 års jubileum för föreningen var bullen formad som årtalet 25.

Naturligtvis hölls det tal, jag öppnade jubileet och följdes sedan upp av en representant från ERM Eesti rahva muuseum (Estniska nationalmuseet), en hälsning från SOV (Svenska odlingens vänner) med Margareta Hammerman som representant och därefter komunalordförande Kata Varblane som överlämnade en parkbänk till hembydsgården som dessutom välsignades av biskopen.

Efter allt det formella kom det fram en liten dam och frågade mig med bestämd röst om det inte skulle vara någon musik också och jag svarade att det inte var planerat men att jag hade en fiol med mig och kanske det skulle duga, det skulle gå bra. Sagt och gjort så satte jag mig på den nyss invigda bänken och spelade några låtar och jag måste säga att det gick välsignat bra, så jag kan intyga att det är något speciellt med den bänken, provsittning rekommenderas.

Till sist måste jag få kommentera den fantastiska utsmyckningen som gjordes på hembydsmuseet till öns fikadag då det var möjligt att åka runt och fika som organiserades hemma hos folk runt om på ön, tyvärr missade jag kaffet då vi reste tillbaks till Sverige samma dag men när man ser hur viktigt hembydsgården blivit så blir man varm av glädje och stolthet. TACK ORMSÖ.

Med varma hälsningar
Torbjörn Helgesson
Ordförande VKÜ (Ormsö
hembygdsförening i Estland)

Hembydsgården Pears

Hembygdsgården och VKÜ

20- och 25 årsjubileum text o foto Monica Ahlström

Som traditionen är sedan länge bjöd VKÜ in till fika på hembygdsgården efter högmässan den 29 juli. I år var det extra festligt då vi firade att VKÜ bildades för 25 år sedan och invigningen av hembygdsgården ägde rum för 20 år sedan. Torbjörn Helgesson höll ett tal på svenska och estniska. Tänk så mycket arbete som lagts ner på gården under alla år! Hembygdsgården är en riktig samlingsplats och magnet för turismen. Kanske var det därför Ormsö kommun skänkte en bänk med plaket, den har placerats mellan dörrarna på Stallet. Som en bonus fick besökarna höra Maria Gilbert berätta att hon var med och startade VKÜ och tillsammans med bland andra Harald Mickelin såg till att gården kunde köpas av Silvi Astrid Mickelin nu 89 år. Hon bor på ett äldreboende på Dagö. Biskopen välsignade bänken, styrelsen satt in den (Marju saknades) och Torbjörn avrundade med fiolspel.

Tre glada Årmsepiar fr v: Anna-Karin Rönnberg, Yngve Rosenblad och Kristina Rajando

Ovan och till höger: Egon Erkmanns fantastiska jättejubileumslängder till kaffet.

Till höger och ovan längderna:
Torbjörn Helgesson
håller tal på estniska och svenska.

Biskopen Ants Toplaan välsignar bänken kommunen skänkt under överinseende av kommundirektören Kata Varblane iklädd ormsö dräkt.

Maria Gilbert invigningssitter den nyvälsignade bänken och berättar lite om hur allt började när VKÜ köpte Pearsgården av Silvi-Astri Mickelin 2005 för att skapa en hembygdsgård.

Ormsökistan – Vårt Ormsö i ord och bild

av Monica Ahlström

För fjärde året genomfördes den 26 juli Ormsökistan i samband med Olofsdagarna. Planeringsgruppen hade bjudit in Charlie Norrman, bördig från Borrby och redaktör för Ormsöbladet. Han berättade att han utbildat sig till illustratör och tecknare på Konstfack. Där blev han senare lärare liksom på Beckmans och Berghs med flera skolor.

Deltagarna fick en bra introduktion till hur man kan tänka när man skapar en berättelse i bilder. Genom att följa hans anvisningar 1. anslag (tid och rum), 2. presentation (konflikten, vem, vilka, namn), 3. Fördjupning av konflikten, varför. 4 konfliktupptrappning, 5. Avslutning, lösning av konflikten. Deltagarna fick vi själva försöka med papper och penna fritt illustrera en berättelse. Efter workshopen presenterade vi våra berättelser. Några valde att skriva, andra att rita. Allt har nu hamnat i Ormsökistan! Däri ligger även de berättelser som blev resultatet av förra årets Ormsökista. Som avslutning lästes några av de upp och sedan hade vi en liten sångstund med sång på svenska och estniska tillsammans. Om du har något du själv vill berätta men inte kunnat vara med på våra träffar, går det bra att skicka till ormsokistan@gmail.com

Magnushov renoveras delvis

av Monica Ahlström

Under en biltur såg jag i ögonvrån att någonting händer vid Magnushov. Jag återvände och tog några bilder som jag sedan visade och frågade en person i fullmäktige om han visste vad som pågår. Han sa att man säkrar upp runt ruinerna för att det är för många som klättrar runt där. Man har nog också röjt i parken och det var därför det blev synligt från vägen. Det är inte själva godsbyggnaden som man arbetar med utan troligen tjänstebostaden. Vid en sökning i Kustbon hittade jag Jonathan Lindströms två artiklar om Magnushovs historia. Se Kustbon 2016:4 och 2017:1.

Mitt första år i Sverige

av Lars Algot Lindström

fortsättning från nr 1 -25

Sammanfattning

Lars Algot har kommit till Sverige och sommaren -43 behöver jordbruket arbetskraft. Tillsammans med två andra Ormsöpojkar blir de hänvisade jobb på Lindormsnäs norr om Stockholm hos trädgårdsmästare Andersson för att plocka och lasta blomkål och jordgubbar. Maten var usel och Lars Algot klagade och hotades med stryk. Hamnade på en ny gård på Värmdö där han blev väl mottagen och sen på Ekeby gård under svåra förhållanden.

Klockan åtta skulle vi äta frukost som dagligen bestod av en tallrik välling och knäckebrödssmörgås. Dessa två gamla människor som arrenderade gården hade en fosterson som var tretton år och hette Oskar. Efter några dagar var skörden avklarad, det var ett hårt jobb, men jag var van vid lite av varje redan hemifrån. Det var ett intressant arbete, för varje dag var helt oförutsägbart, bondens humör varierade starkt.

Han hade i yngre dagar arbetat ihop med starke Arvid som påstods kunna lyfta en mindre dansbana med några dansande par på banan. Förmodligen ett cirkusnummer. Sedan var han eldare på en bogserbåt i Japan där folk beställde enkel resa till en vulkanö där dom vandrade uppför och kom aldrig mera tillbaka. Sedan var han på trettioalet rörmokare i Gnesta och kaninfarmare, alla hans rörmokarverktyg hittade jag lite varstans ute på ägor, tog hem allt och putsade rent från rost, smorde in med olja och lade allt på ett arbetsbord. Men då ilsknade mannen till, lovade spöa upp mig och kastade sedan alla verktygen så långt han kunde. Rörtången skulle ligga i en nässelhög där fjäderharven bevarades, hammaren skulle ligga på ladugårdstaket om man plötsligt skulle behöva laga det.

ill: Charlie Norrman

Nog har jag träffat levnadskonstnärer förut men den här mannen tog priset. I bakfickan brukade han ha en häftad bok med hundöron som var skriven på spanska. Vad den innehöll vet jag ej, men han skrattade enormt när han läste någon rad. När andra världskriget bröt ut försvann kaninexporten till England och Eskil Andersson som han hette blev arrendator av Ekeby gård i Ösmo.

Jag var något så fint som den nya drängen på Ekeby för sextio kronor i månaden, femton till sexton timmars arbetsdag alla dagar i veckan.

Efter skörden som vi hann klara av i bra väder började plöjningen. Åkrarna var steniga mot skogen till och leriga mot Hammerstaån som flöt genom ägor. En dag när jag plöjde vändtegen där berghällen nästan steg i dagen kom husbonden själv ut med kaffe, han tyckte att jag inte höll i plogen på sedvanligt kraftfullt sätt utan med så kallad fingertoppskänsla. Han blev rasande, tog tömmarna, smackade på parhästarna, skrek och svor och hästarna drog i gång med fart, plogbillen fastnade i en skreva i berget, plogen for upp så att vänstra handtaget for upp och träffade under bröstkorgen så att två revben brast, det blev alldeles tyst, han gick med möda hemåt och jag fortsatte med min mjukare stil, för det höll på att gå likadant för mig innan.

Dagen efter denna händelse, var ännu värre, husmor hade ramlat och brutit lårbenshalsen eller något sådant. Hon blev i alla fall sängliggande.

Fostersonen Oskar kom ut med eftermiddagskaffe och berättade den sorgliga händelsen. Dessutom sa han att Mor och Far brukar äta frukost en gång till sedan jag tackat för maten och gått ut ur köket.

Det var intressanta nyheter för Eskil hade tidigare sagt att jag åt för mycket. Så när han änyo tog upp min goda aptit så tog jag en stor fyrkantig knäckebrödsskiva med hål i mitten, breddade lite smör på bortersta kanten, spände ögonen i gubben och började småtugga. Då rusade han upp, öppnade skåpdörren, tog fram en karott med ca två liter välling och ställde den framför mig. Jag åt nästan hela allt och därefter fick jag mat så det räckte.

Eftersom bägge föräldrarna var ur stånd att arbeta fick jag sköta allt så gott det gick, ingen klagade direkt även om en del sysslor var ovana för mig, mjölkning tex.

En dag skulle jag baka kaffebullar, gjorde deg utifrån husmors direktiv från sängen men bakplåtarna var borta. Hittade till slut två som fanns under pinnsoffan där katten hade använt dom som sandlåda, jag sa inget men skurade plåtarna utomhus med sand och vatten. Ingen klagade på bullarna. Gumman var lite besvårad över att jag fått insyn i hemförhållandena. Vid ett tillfälle anförtrorde hon mig att Eskil hotat att slå ihjäl henne om han inte fick mat i tid. Jag tyckte synd om dessa människor som hade det så svårt.

ill: Charlie Norrman

Höstplöjningen drog ut på tiden, jag hann inte med allt och en regnig dag halkade jag vid sista fåran intill Hammerstaån som var fylld till brädden med grumligt vatten, gled ner i ån men lyckades dra i gräset som växte på kanten och kom upp igen. Nu var jag tvungen att gå hem med hästarna. Tog upp en hink kallt vatten ur brunnen, sköljde alla mina kläder och gick in till hönsen för att göra eld i ugnen. Fick spanna ett snöre tvärs över rummet och torka kläderna. Det var vardagsmat nästan. Trots alla vedermödor och konstiga händelser trivdes jag bra, tänkte ofta på: tänk om jag hamnat i Sibirien det hade nog varit värre. Satt nästan varje kväll framför brasan, letade efter trösteriska berättelser ur Nya Testamentet, det enda jag hade att läsa, ofta kom jag inte i säng före tolvtiden; jag fick låna en stor rund bordsklocka som tickade så hemtrevligt. Min bror och alla mina vänner och bekanta visste jag ingenting om, var dom var och hur mitt eget liv skulle bli i Sverige.

Glädjen av att ha sluppit kriget var en fantastisk känsla. Varför krigade den ene mot den andre? Och alla kamrater som hade stupat, det kunde jag inte fatta.

Men när gårdsfolket blev lite bättre igen så hände följande: jag skulle åka in till Stockholm med en säck mjöl till en färghandlare på söder, passade på att söka upp landsmän för att få reda på adresser och sådant som intresserade mig.

ill: Charlie Norrman

Hemkommen sent på kvällen hade någon ställt in en tallrik med pytt i panna i mitt hönshus. Hönsen hade gått fel, dom satt på mina sänggavlar och sov. Pytt i pannan hade dom smakat men lite var kvar. Åt upp resterna och vaknade på natten med enorm huvudvärk. Hönsen lyckades jag få över till andra sidan mellanväggen. Morgonen därpå halv fem kom Eskil och undrade hur stadsresan hade gått. Jag påpekade att jag hade feber och inte ville gå ut. Det ansåg han inte var något att bry sig om, så jag startade som vanligt, men det var svårt. Vid förmiddagskaffet ute i hållande regn låg jag dubbelvikt över plogen och kräktes. Oskar kom med kaffekorgen, då bad jag honom gå hem med allt och be bonden komma och ta hand om hästarna.

ill: Charlie Norrman

Han kom och bad mig: Dra åt helvete med hela Estland! För mig var detta en stor förolämpning och jag tog honom på orden.

Gick hem, meddelade husmor att jag fått sparken. Hon började gråta och sa att jag måste vänta till nästa dag. Det passade mig väl, hann tvätta och torka dom få plagg jag hade.

På kvällen skulle betalningen för resterande dagar utbetalas, det blev tretton kronor och sjuttio öre, hur han räknade kunde jag inte förstå men det var så små belopp att jag inte protesterade. Han hade inga kontanter så jag fick en fullmakt som skulle lösas in i mejeriet i Ösmo. Det blev tretton kronor, resten sjuttio öre bestod i en detalj till förgasaren i tröskmotorn som var fellevererad och skulle lämnas tillbaka från Kvist & Larsson på Stora Nygatan i Gamla stan. Värdet var sjuttiofem öre så jag överlämnade fem öre till bonden. Denna kommers hördes ändå in i sängkammaren varvid husmor ropade högt: Han kan få femöringen för att han har hjälpt mig i köket. Den femöringen har jag sparat i en spargris.

Väl kommen till mejeriet och löst in fullmakten såg jag en skylt om ransoneringskort. Under väntan på tåget till Stockholm gick jag in på kontoret för ransoneringskort, visade mina kort och fick veta att kommande periods talonger var redan uttagna. Då berättade jag om min situation, och damen bakom disken började snyfta och erbjöd mig nya ransoneringskort om jag ville ha det. Tog emot några utan att reflektera över betydelsen.

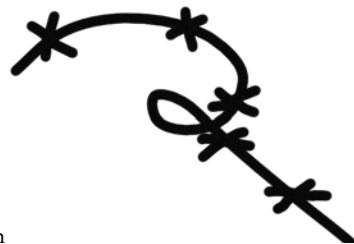
Så kom återigen besöket på Klara Norra, länets Arbetsförmedling, där jag var igenkänd som presumtiv poliskund. Direktör Bergholtz lyssnade på min berättelse och på min egen begäran ringde han till Skytteholms säteri där min bror och några andra Ormsö pojkar jobbade. Agronom Sven Danell var själv hemma av en händelse och sade på en gång att jag var välkommen dit.

Vilken skillnad! När jag kom dit till busshållplatsen stod en häst och vagn och väntade för att föra mig cirka två kilometer till min nya arbetsplats. Det första jag fick var en underbar måltid och sedan visades rummet där jag skulle bo. Stort fint rum i en flygelbyggnad med utsikt över Mälaren bara några meter bort.

Arbetsdagen började klockan åtta med betupptagning. Nu hade jag köpt gummistövlar, regnrock, ny kostym och trenchcoat och en smalbrättad hatt på ett pantkontor i Gamla stan. Alla mina surt förvärvade slantar inklusive pappas femtio kronor var nu slut. Men jag hade stärkt mitt självförtroende och det gav mig styrka.

Betplockningen var en leksak, det var på beting så jag tjänade mer än vad några andra gjorde. Förvaltaren befordrade omgående mig till hästskötare för två parhästar. Mitt arbete var relativt fritt och jag stortrivdes ända till julen 1943, då började min mage att åter spöka.

Min bror hade slutat och flyttat längst in i roslagsskogarna som skogshuggare. Han tjänade inte till matkostnaden ens och detta bekymrade mig igen att mina föräldrar och syster var kvar på Ormsö för möjligheterna att fly vintertid var omöjlig. Men så plötsligt ringer telefonen och pappas röst var i luren. Han, mamma och min syster hade kommit till Sverige, vilken lättnad! Jag åkte nästa dag in till Stockholm, det hade snöat rikligt under natten. Gårdens kusk, en storväxt smålänning, skulle köra två herrskapsdamer till bussen med släde, jag fick följa med till busshållplatsen.

ill: Charlie Norrman

Men efter hundra meter från gården gick ena skackeln sönder och hela ekipaget blev stående. Dom fina damerna ojade sig, kusen var helt borta, men då såg jag att ur en snödriva intill vägen stack en taggtråd upp. Jag plumsade dit, bockade tråden tills den gick av. Med denna trådstump lyckades vi skarva skackeln så att vi kunde fortsätta slädfärden.

Vi kom fram till busshållplatsen Rastaborg precis när bussen kom. Med en djup bugning bad jag damerna byta fordon och vi åkte till stan, medan kusen återvände. Hemkommen på kvällen kom kusen in på mitt rum och tackade för den eleganta lösningen på skackeln. Han var verkligen glad, kramade om mig och sa: Om det skulle vara så att jag tänkte på giftermål så hade han två döttrar.

Vilket förtroende, det var första och kanske sista gången ett sådant erbjudande gavs mig.

Pappas flykt och vad som sedan hände är en berättelse för sig.

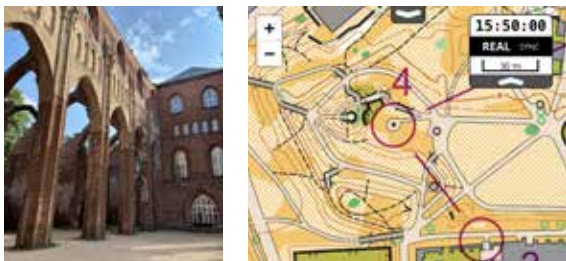

TANKAR FRÅN TARTU

text och foto Jan Rönnerberg

Efter årets Olofsdagar som bjöd på alla sorters väder gjorde vi i år en avstickare till Tartu på hemvägen. Första gången i sydöstra Estland. Väl värt en omväg på två dagar. Mycket historia, mycket god mat. Vi kom att (och det är nog ingen tillfällighet) stanna på några av de viktigaste stödjepunkterna för både tyska orden och Sverige i det gamla Livland. På vägen till Tartu i Viljandi (Fellin), där den stora folkmusikfestivalen just avslutats. Sedan på vägen mot Tallinn Paide (Weissenstein), där förr ÅIK varit framgångsrika veckan före, och dessförinnan det imposanta Põltsamaa (Oberpahlen), där bland annat danske biskop Biskop Magnus hade sitt säte som kortvarig kung av Livland. Snygg historik på skyltar i mitten av borggården.

Spännande med inlandet jämfört med i nordväst är att gårdarna i hög grad är utskiftade och de gamla byarna splittrade, som i Skåne. Och oväntat mycket majsält! I Viljandi ser man så att det inre och kuperade Estland börjar. Bara en timme till skidvärldscupens Otepää här.

Tartu är en fantastisk sommarstad när vädret är på rätt humör – som det verkligen var de här dagarna! Ett rådhusorg fullt med serveringar, mycket mer långsträckt än det i Tallinn. Enligt uppgift en samlingsplats för människor här långt innan staden grundades. Universitetet sätter en ton för hela staden, med diverse svenska kopplingar och referenser förstås. Tips: Ett roligt sätt att ta sig an stadens underbara Dombergspark var med en sprintorienteringskarta som jag hittade på nätet – från VM-finalen 2017!

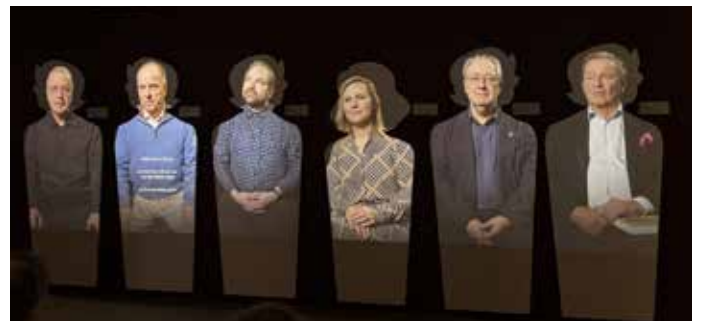
MEN det jag egentligen vill komma fram till är mina intryck av den estlandssvenska utställningen på estlands nationalmuseum Eesti Rahva Muuseum (ERM). Den har det ju visserligen skrivits om i tidigare Ormsöblad och Kustbon, men här är min personliga vinkel.

ERM finns i en imponerande brutalistisk anläggning strax norr om staden, i den gamla Raadi herrgårdspark, med tydliga ambitioner att sammansmälta ute och inne till en nationalistisk helhet. Och man är på god väg med själva arkitekturen, där naturen ibland tillåts dominera interiören genom stora glaspartier.

Hur vill jag sammanfatta själva utställningen? Jo: Bra satsning. Man har fått med många kultur- och historieaspekter på en ganska liten yta. Väl värd att få många besökare utöver de så att säga redan frälsta. Och man försöker verkligen vara synlig i marknadsföringen. Jag tänker då speciellt på de små installationerna i stadens köpcentra. Där kunde man via en QR-kod svara på några faktafrågor och få veta hur "estlandssvensk" man var. Många pluspoäng för uppsökande annonsering, alltså! I den virtuella "paneldebatten" om ursprungsfrågorna hade alla de kloka och meriterade människorna mycket att säga. Under den halvtimme jag stod där var det väldigt snedfördelat, och vissa hann inte alls komma till tals. Man anade vissa grundläggande teoriskillnader, men de beskrevs inte fullt ut.

I den lika virtuella "framtdiskussionen" på parallella skärmar (där to m jag fann mig själv som museiföremål, detta med blandade känslor...) var avsnitten kortare och lättare att smälta. Men ändå så många att man inte kunde vänta ut allt tankeväckande som sades.

Jag tror att det skulle vara bra om de estlandssvenska föreningarna i någon form fick tillgång till allt intervju-material. Allt. Även det som klippts bort.

Men för mig är konkreta föremål, taktila saker, minst lika viktiga som tankegoods. Formspråk och färgspråk. Här visar man särdrag och variationer mellan dräkter, hus, redskap... blåser lite mer liv i hur en nu för alltid förlorad tillvaro kunde te sig. Långt från alla svartvita platta, ofta uppställda, bilder. Ett bra exempel är den fullstora båten som var populär att sitta i. Jag fascinerades också av hur olika talharpor kunde se ut. Själva utställningsrummets böljande layout är säkert till för att understryka havets roll. Absolut en bra idé. Men för mig blev det snarast svårt att hitta, och veta om man sett allt. Kanske hade varit betjänt av en karta här också...

Jag är ju patologiskt intresserad av kartor, och de interaktiva landhöjningsskärmar var jättebra! Tyvärr fanns de bara för Nuckö och Nargö. Det här vore kul att ha för alla områden, och det går ju lätt att göra tillgängligt heldigitalt. Jag hade också gärna sett (eller kanske snarare hört) mer av dialekterna i de ljudklipp som emellanåt snyggt smögs in i bakgrunden. Och jag vet att man inte ska reta sig på enskilda faktafel, men lite irriterande var att det nämnda "testet" fastslog att det aldrig funnits svenskar på Kynö. Jag är också förbryllad av den mystiska skola som ska ha invigts på Borrbjholmen 1891...

Men att man saknar något visar väl att utställningen engagerar och därmed uppfyller ett av sina viktigaste syften. Har ni chans så är utställningen verkligen värd ett besök. Den håller på fram till 28 juni 2026. Och Tartu i sig rekommenderas också varmt!

Hemcaféernas dag på Ormsö

av Monica Ahlström

Den 9 och 10 augusti öppnade 18 stycken hemcaféer runt om hela ön sina dörrar. Där serverades sött, salt, soppor, pannkakor och plättar, italienskt, mexikanskt. Musik, lekar för barn, souvenirer och hantverk såldes. På hembygdsgården serverades "svenskt fika" med Egons kanel- och kardemummabullar. Alltid en succé.

Ill. Charlie Norrman

Egon Erkmans bakverk

500-årsjubileum av den första tryckta boken på estniska

av Monica Ahlström

I det lilla biblioteket i Hullo skola visade Ene Rand upp några gamla böcker för mig och Margareta Hammerman. Det var böcker av t ex Alice Tegnér. En bok av Selma Lagerlöf på estniska hade en stämpel från Norrby skola.

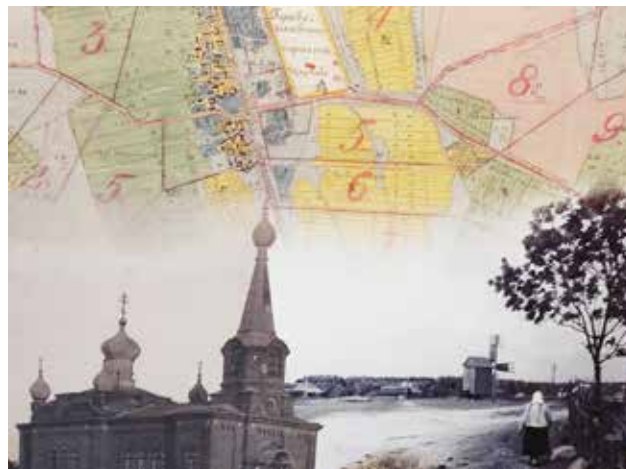
Dags att återställa ortodoxa kyrkogården på Ormsö?

av Peter Hedfors

Sommarens utställning i Stallet på hembygdsgården i Sviby handlade om ortodoxa kyrkan på Ormsö. Det är den enda svenskspråkiga ortodoxa församling som funnits i Estland.

Vi var ett 20-tal som lyssnade när Albert Ludwig Roine och Ermo Karpov från Estlands Nationalarkiv i Tartu berättade om hur utställningen kom till och dess innehåll. Den bygger bl a på flera års dagböcker, skrivna av prästen Jakob Vaarask, som arbetade i församlingen 1894-1926.

Under 1880-talet spreds i hela Estland ryktet att man genom att övergå från den lutherska, så kallade «tyska tron» under godsägarnas makt till «kejsarens tro» – den rysk-ortodoxa tron – kunde förbättra sina levnadsvillkor. Under dessa år bytte tusentals bönder tro.

När en stor grupp på Ormsö ville konvertera blev det problem. Det fanns ingen präst som kunde tala svenska. En präst som verkat en tid på Runö kom först, men den Runö-svenska han talade var delvis svår att förstå. Samtidigt hittade Ortodoxa kyrkan en man som var duktig lärare och beredd att flytta till Ormsö, Jakob Vaarask. Han började som lärare i Fällarna och lärde sig samtidigt svenska. 1894 hade han lärt sig tillräckligt för att vigas till präst för församlingen. Det skedde trots att han inte hade formell prästutbildning.

När Vaarask blivit präst, inledde han en aktiv kampanj för den ortodoxa tron på Ormsö, med särskilt fokus på att bekämpa «baptistiska tendenser» bland församlingsmedlemmarna. Han organiserade bl a fester för barn och försökte stärka närvaron av ortodox symbolik på ön. Han beställde en stor mängd ikoner, som han delade ut till ortodoxa familjer för att skapa bönehörnor i hemmen. Nationalarkivet är mycket intresserade ifall någon gammal ikon från den tiden hittas.

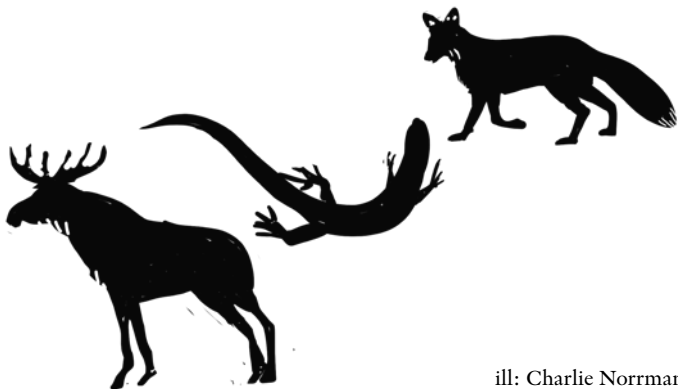
Vid första ryska revolutionen 1905 startade en demokratiseringsprocess. Ett religionsfrihetsdekret utfärdades som innebar att den som så önskade hade möjlighet att lämna ortodoxa kyrkan. Inom kort begärde 357 Ormsöbor att få lämna församlingen. Vaarask fördröjde hela processen på olika sätt. Först 1912 beslutade myndigheterna att de skulle få lämna församlingen. 1918 lämnade ytterligare en stor grupp församlingen. Det är oklart hur många som fanns kvar då, men det fanns risk att församlingen skulle läggas ned. 1919 flyttade Vaarask till Hapsal. Han stannade formellt kvar som präst på Ormsö men kom sällan till ön.

fortsättning på sid 13

Djur och naturhändelser på Ormsö 1938 och 2025

av Monica Ahlström

Under Olofsdagarna var det väldigt varmt, +30 grader och det var flera riktiga åskoväder med störtskurar. Jag tänkte ibland att jag hamnat i Amazonas och inte på Ormsö. För första gången såg jag räv (tre gånger på olika ställen), men också

ill: Charlie Norrman

älg och ödla. På väg från midnattsmässan hoppade många groddor på vägen i skenet från billyktorna. Jag har hittat en notis i Kustbon daterad den 15 juli 1938 som beskriver vad som hänt i Hullo.

ill: Charlie Norrman

Maria Gilberts dagboksanteckningar angående hembygdsgården

Avskrift och urval av Monica Ahlström

Maria Gilbert har i kortfattade anteckningar beskrivit hur hembygdsgården ställdes i ordning inför öppnandet 2005. Senare på sommaren blev det en officiell invigning.

1993 juli första gången tillbaka till Ormsö.

1999 Händelserikt år. Lokalföreningen på Ormsö "VKÜ" bildades av Harald M. Valvi S. Maria G. och registrerades hos myndighet enl. lagen i Estl.

2000

Pearsgården i Sviby köps av VKÜ och där börjar mitt stora jobb det som fortfarande pågår. Med stort besvär få ihop en styrelse för VKÜ var 1:a uppdrag. Möte nr 1 för arbetsgrupp Hembygdsgården. El 3-fas ordnad under hösten med markkabel. Beskränning av trädgården. Elinförsel med takrör bortrensats. Väggarna i storstugan rensade från gamla tapeter (väggarna av timmer frilagda).

2001

Besiktning av H-gården Magnus Henriksson från läns museet i Västerås. Som vanligt kaffeservering h-gården Olofsdagen. VKÜ årsmöte på Ormsö. Byte av rötskadade stockar i vägg. Huvudbyggnaden fått nytt vasstak.

2002

Juta Holst från Rocca al Mare och byggnadsantikvarie Helene Hanes från Sverige har besökt gården och lämnat värdefulla råd för renoveringen. Bastun blir föremål för renov. VKÜ årsmöte på Ormsö. Pres. Rüütel m. fru gästas Ormsö. Kaffe på hemb-g. Olofsdagen.

Nytt vasstak på husena. 60 000 SEK från kungafonden. Donation från Rälby Erjas av EVPkup 150 000 kroon.

2003

1. Nytt dass (torrtoa) tillbyggt vid gaveln av husena (bredvid jordkällaren).
2. Ett antal trädgårdsbord tillverkats
3. Partytält har anskaffats
4. Marju [Terro] anlitad 50% för öppethållande pga Elisabet Hedfors utställning "Hem till byn"
5. Kaffeservering Olofsdagen
6. Huvudbyggnadens golv i farstun utbytt och taket i storstugan rengjorts-frilagts
7. Parkeringen utplanad och grusad
8. Materialgenomgång av stora mått se O-bladet nr 2 2003. Nisse Gårdström
9. Tillbyggnad (stomme) för nytt kök
10. Bastun nedmonterad, ny grund murad
11. Avloppstank nedgrävd i trädgården
12. Sven Sv. O jag turnerar m. föreläsar Ormsö förr och nu.

Pearsgården 2000

2004

Nya köket färdigställt. Jag får i uppdrag att köpa vitvaror. Rökbastun uppbyggd med nya stockar och pärttak. Ugnen (hällen uppmurad). Kaffeservering Olofsdagen. Utställning av Aibolands museum. Öppethållande hela sommaren. Besök av Estl. president Lennart Meri Olofsdagen. Sven Salin och jag får äran att åka i pres.bil och berätta och visa Ormsö. Han lovade komma till Hosby nästa gång. Redan 2000 Serverade Kerstin och jag kaffe på H-gård till 130 personer på Olofsdagen. Så även 2002-2003-2004. Detta skulle ju inte vara möjligt utan arbete före. 2002 (tror jag) var stort jobb då vi rev alla tapeter i storstugan + gjorde rent. Då deltog om jag minns rätt förutom jag, Kerstin, Allan Grönman, Harald M., Lelle, Rose-Marie, Lelles far.

2003

Inte hade den utställning av Elisabet Hedfors varit möjlig utan en massa arbete före. Då var bl. a. Nisse Gårdström där. Kommunledningen och Sv. Ambassaden deltog i invigningen av utställningen. Ellen Järv hade kokat vildsvinssoppa. (Försök få Nisses film att fungera) Marju anlitas då att hålla öppet pga utställningen.

2004

I stort var Kerstin och jag ansvariga för öppethållande (mest jag) under sommaren och Olofsdagarna under hela denna tid. Marju höll öppet.

2005

Där har jag fört dagbok en vecka. Tanja anställdes då. Invigning. 25/4 Träff m. Tanja om lön och skatt. Kvällen m. Sven o Marju för folkhögskolan.

26/4

1. Med Heino till H-bygdsgården, inkoppling av pump m.m. samt transport av dörrar o fönster till bastun.
2. Sökt Rein (Aasas son) i Rälby för ev. tillverkning av skylt h-b-gården (ej anträffbar). Till Valvi som lovade undersöka någon annan tillverkare.
3. Träff m Jüri Karila och ordn. med utbetaln. för barkning av stockar för husena. Jüris fru krattar och gör rent på park-plat sen. (Mottog samtal från Lennart E)
4. Träff med Ingvar o Sven Svärd på kvällen hos Elle-Malle, fortsatt upplägg av arbete på gården

27/4 Valvi har fått tag i björk till skylten (dock ännu ingen som tillverkar) samt sänt meddelande till väg-verket om placering. Sven och jag har tömt kläd-boden, (taket ej rundvirke som nu är beställt. I morgon träffa Jüri angående sågning och urpassning av vinds-virket. Sven har ansat trädgården (buskar o träd).

28/4 Samtal med Ingvar, fel med rundvirke, måste beställa plank. 22 st 230 cm x 15 x 5 cm. Hoppas det finns hos Ellen Järv. Sven arbetar med uppmärkning o genomgång av redskap m.m.
29/4 Beställt virke hos Ellen, och Heini körde till Pearsa. Bär-balkar för vindsgolv ruttna på mitten, får ringa Heino om detta. Går ej att ta loss, på måndag får Sven, Heino o Jüri försöka lösa detta.

30/4 Styrelsemöte SOV i Hapsal, avslutning Sv. Folkhögskolan Estl. i Taebla (Laikma museum). Kvällsfärjan till Ormsö. Lelle forslat material (el) till Pearsa. Sven jobbat hela dagen där.

1/5 Elarbetet påbörjas, Jüri kommer och kollar klehusets inner-tak, skall påbörja rivningen måndag morgon. Lunch till hamb. gården för oss 5. Britt-Inger och Axel [Friberg] gör översyn av grävarbetena, övriga besökare: Elvine, Rolf, Ester + 4 st från Finland.

2/5 Jüri som skulle riva husvindsgolvet kom aldrig. Flytt av rundingar och bräder, kanske Axel kommer och gräver tisdag. Heino kommer och tittar på ruttna bjälkarna tisdag. Ingvar ringde och rapporterade om inköp av partytält. Sven och Lelle kämpar på med el och prylar.

3/5 Heino med inköpt skottkärra, satt fast dörrar o fönster på bastun. Jüri rivit gamla vindsgolvet i klehuse. Heino lagt på nya bräder. Hämtat nycklar hos Marju till ria o loge, Sven ska ev. laga vaggan.

Sven satte upp radiatorer i nya köket och farstun. Lelle borrar ut kabel och dragit till knuten av husena i rör. Lennart E ringde skall återkomma vid 8-tiden när jag kommit till fastlandet.

4/5 Träff med Tanja hos skattemyndighet. Talat med Lennart 3 ggr. Grävning i gång enl. tel. Sven plockat fram vaggan och åtgärdade med ny botten. Återvände m. färjan till Ormsö.

5/5 9.00 Hamb.gården, allt uppgrävt, Lelle påbörjade slutförande av kabel för nergrävning, delvis utan skyddsrör då jag ej lyckades få tag i dim. 40 mm. Axel jämnar efter grävn. Beställer grus. Jag måste få till arbetsstyrka för att ta hand om gruset genast då ej finns plats att tömma ett andra lass. Sliter mitt hår och lyckas få Heini, Junar och Erki att komma ganska omedelbart från Rälby. Det tog dem hela dagen att kärra ut grus och kärra bort jorden, det var ett hårt jobb. Trodde ej att jag måste bli inblandad i grävningen också. Tel från Tallinn om flaggstång.

Lyckades ordna hämt. av Heini. Träffade vid lunch i Hullo på en grupp svenskar från resebyrån Vega där Lelle genast började göra reklam för h-gården och de senare på eftermiddan dök upp där och betalade inträde 15:- samt köpte lite broschyrer och fick Ormsö historia av Sven Svärd. Vi fick 276 EEK varav betalades 100 EEK till Marju som tolkade, Sven i skolan på kvällen där Elle Puurman o Meelis Mägi deltog bl. a. Har kvar 176 EEK. Senare på kvällen grillning hos Marg. o Tage, kom hem 12 på natten.

6/5 Gjort i ordning 4 nyckel-satser med B. Appelbloms fina hemgjorda brickor m. Pears-gårdens bomärke. En finns alltid hos Valvi. En nyckel går till 4 hänglås. Rolf har renskurit tätningsmossan på bastun 4 tim jobb. På kvällen arbetsgrupp Sven, Kerstin, Maria, Lena o Ester Weesar. Vi lyckades få kle-huse (klädboden) i hyfsat skick. Ester sopade i storstugan m.m. Kom hem kl. 23.00 med 2 missade samtal i mobilen. Får bli till i morgon.

7/5 kl. 10.00-12.00 krattning o rensn. på kyrkogården. Hade med cittran från Pears och frågade Rajando om ev. iordningsställande i Tallinn, han lovade undersöka. Lunch med Kerstin vid Trahter, satt utomhus så Ants Varblane kom från Natura2000-möte, jag bjöd honom på lunch och vi fick löfte om träsäng, Rolf o Linnea som arbetade med bastun lovade att senare på kvällen hämta hos Varblane. Efter lunch åkte Kerstin o jag till Pears där vi slet hårt med sortering och rensning av spikan nr. 1, till kl. 5. Fick av Lennart besked att jag måste ordna med anställning av Tanja, ingen annan finns tillgänglig.

8/5 Ringde Valvi tidigt och undrade över anställning av Tanja för hamb-gården. Vi ska träffas senare i kväll. Kerstin och jag firade mors dag i F.H. där skola, dagis, kommunfolk fanns under 2 timmar och hade trevligt tillsammans. Under tiden slet Rolf o Linnea med bastu och grindar, de hade också kvällen före hämtat träsäng och bikupa hos Varblane. Sängen var tyvärr utan botten men Rolf (som har virke hemma) lovade fixa till. Kerstin ska sy ihop ett randigt tyg (som vi fann) till ett bolster-var, vilket sen ska stoppas med hö eller boss. Britt-Inger kom med en strömmingsskote som vi hänger i "spikan" och ett ankare som placeras på stubbe. Vi åt korv med bröd som Marg o Tage lämnat. Forts. morgon måndag kl. 10.00, Britt-Inger hämtar Kerstin.

9/5 Börjar dagen med att ringa Aibo-folket, Toomas o Jorma kommer torsdag med bilder och gör färdigt utställningen. Skall till stan onsdag och göra lite större inköp för h-bygdsgårdens räkning så att man kan starta söndag 15/5. Rolf gjort botten till sängen och ställt in i storstugan. Britt-Inger o Kerstin jobbar bra med allt möjligt och omöjligt. Jag gjorde korv o mos till lunchen och bjöd tjejrna.

10/5 Heino med hemmagjort svetsat stycke att fästa i tom vägg vid varmvattenberedaren (...) vattenkranen i utetoan halvran och måste bytas ut, troligen spricka. Kerstin och jag grovjobbar i spikan nr. 1, verkar inte ta slut på jobb. B-Inger tvättar fönster och städar. Rolf gör underrede till bikupan från A. Varblane. Åker m. kvällsfärjan till stan.

11/5 Kerstin, Rolf, Linnea, Inger, Arne på plats. Sätter upp tält, 5-mans jobb en Kerstin. Träffar Tanja, vi ... träffar Kaire Reijlan och berättar om öppethållande, hon lovar fixa något skrivet i Lääne Elu. Frissan för mig.

fortsättning

12/5 Kerstin o jag till Hullo efter att ha diskuterat priser o öppet-hållande. Valvi trycker upp affischer åt oss, saknas plastfickor. Kollar i Hosby. Morgon träffar Toomas och Jorma i Rohuküla på väg till Sviby och Pears för att rigga upp utställning. Påbörjas snabbt efter morgon fika. Efterhand dyker övriga upp. Arne fixar separetten på inre-toa, Kerstin forts sortera småprylar ur lådor och gömslen. Bjuder vid ett-tiden Toomas o Jorma på lunch i Hullo, snabbt tillbaka, en fin utställning växer fram. På sen em bjuder Inger o Arne på nygräddade våfflor till kaffet. Aibofolket m. färjan 18.15. Kommer hem till Hosby kl. 7 på kvällen.

13/5 Rolf o Arne medelst byggd form gjutit fästen (fundament) för 2 flaggstänger. Rörets dim. för liten. Trevlig samvaro m grilln m.m. Kompletteringsarbete med fiskedon, ryssja från logen till spikan 1. Inger eldade upp allt ris från trädgården. Kerstin finjusterade betr. inredning. Uppsättning skyltar. Dagen avslutas med kvällsmat hemma hos Linnea o Rolf. Mycket trevligt, kommer hem 23.30.

14/5 Träff med Tanja som anländer m. färjan kl. 11. Tiina som ska städa och skura kommer strax före 11.00. Kerstin åkte med färjan 9.05 och ska till Tallinn och träffa Patrik m.fl. Tomt efter henne, hon har varit till stort stöd i många sammanhang. Måste nu fundera ut något att säga vid öppnandet i morgon kl. 12.00. Tanja fick nycklar och info om allt möjligt, hon fick också den ofullständiga broschyren om gården. 50 bullar beställda hos Maris till i morgon söndag. Jag tänker mig att vi får bjuda i morgon??? Var tvungen be Arne att köra bort lövhög på utsidan.

15/5 sönd. 11.00 Vid hembgården kommer samtidigt som en minibuss o 1 bil med 13 personer som vill komma in. Tanja tar bet. och tar emot, jag monterar m.m. brölloppstäckor i farstu som Valvi överlämnade till mig lördag kväll med 1 särke, 2 sommarjackor, 2 par sockar o 1 par läggjar från Astrid o Gertlin som också vill sälja Martes-gården. Ska vi ta kontakt om mer grejer i M.M:s [Maria Murman] kvarlåtenskap och ev. betala något?? 30-talet personer besökte h-b.gården medan jag var kvar, åkte färjan 15.15 till fastlandet. Tanja kramade om mig och var väldigt tacksam att jag var med henne både lördag och söndag.

Olofsdagen 2005 Invigning av Hembygdsgården

Av Kerstin Hammarin (förkortad text ur Ormsöbladet 2005 nr 3)

Olofsdagens stora händelse var invigningen av Hembygdsgården. Styrelsen i Ormsö Hembygdsgårdens förening hade som gäster inbjudit bland annat Estlands minoritetsminister, representanter för Svenska ambassaden, länets landshövding och företrädare för Ormsö kommun samt personer som frivilligt medverkat i iordningställande av Hembygdsgården.

Vid Mäe talu i Rumpo hälsade ordföranden Lennart Eriksson välkommen och inbjöd till en festlig lunchbuffe. Gästerna kunde njuta av den vackra havsutsikten, mingla runt och bekanta sig med varandra. Som vanligt på Olofsdagen sken solen från klar himmel. Invigningen av Hembygdsgården ägde rum på planen utanför grinden till gården. Två nya flaggstänger hade rests där. Ett stort antal människor, uppskattningsvis 150 personer, hade samlats – gäster, ortsbor, hemvändande estlandssvenskar och turister.

Marju Terro och Ormsöbarn

Marju Terro i Ormsödräkt och en liten flicka i Ormsös gula barndräkt visade dem som fått i uppdrag inviga vägen till flaggstängerna. Ställföreträdande ambassadören Inga Lundberg och militärattachén Lars Ramström från Svenska ambassaden hissade den svenska flaggan och minoritetsminister Paul-Eerik Rummo den estniska. Därmed förklarades Hembygdsgården invigd.

Flaggorna hissas

Tal hölls och gåvor överlämnades

Minoritetsministern lyckönskade med en gästbok i vackert skinnband, Svenska ambassaden med två Orreforsljusstakar för värmeljus, Sven Salin på Kyrkofondens vägnar med tavlor av

Konfirmander

Ormsö kyrka förr och nu och beskrivningar av kyrkans historia och Ormsös historia, rektorn för Svenska folkhögskolan i Estland Sten Westerholm med en hemslöjdsduk, Patrik Göransson med Sankt Mikaelskyrkans vapen, Margareta och Tage Hammerman med muggar och glas. Gåvorna togs emot av Valvi Sarapuu i egenskap av ordförande i Vormsi Kodukandi Ühing (Hembygdsföreningen på Ormsö). Patrik Göransson avslutade med en bön och Mikaelkyrkans konfirmandgrupp sjöng två sånger.

Så slogs grunden upp och alla inbjöds att gå runt på Hembygdsgården och dricka kaffe, som Tanja Russakova och hennes medhjälpare dukat fram. En utställning innehållande gamla Ormsö-

Publik

bilder hade arrangerats av personal på Aibolands Museum och väckte stort intresse.

Från vänster: Inga Lundberg, Lennart Eriksson, Patrik Göransson och Sten Westerholm

fortsättning från sid 13 (den ryskortodoxa kyrkan)

1926 avsattes han efter en utredning från prästämbetet och utslöts ur den ortodoxa kyrkan – på grund av tjänsteförsummelse.

Skaparna av utställningen Ermo Karpov och Albert Ludwig Roine

En reflektion efter presentationen av utställningen: påverkas vi idag av ortodoxa kyrkans begränsade tid på Ormsö? Den gamla kyrkan har blivit ett tragiskt minnesmärke över förfall. Men samtidigt är det ett faktum att omkring 200 Ormsöbor blev begravda under den tiden, på kyrkans gravgård. Den är idag vildvuxen med sly och stora träd och nästan alla gravarna är borta eller dolda. Diskussioner har påbörjats om ifall det finns intresse från församlingen i Hapsal, kommunen och andra att vårda gravplatsen, som ligger mellan kyrkoruinen och kommunens festplats, och skapa en fin minnesplats för anhöriga till dem som begravts där.

Faktaruta

1886	Församlingen bildas. Möten hålls i bönerum i hem, bl a i Sviby.
1886-1894	Församlingspräst är Nikolai Orlov. Han översätter bl a kyrkolitteratur till svenska.
1887	Baron Stackelberg avlider. Förtrycket minskar något och utlovade förmåner för de ortodoxa uteblir. Flera önskar återgå till lutherska församlingen, men nekas enligt lag att lämna ortodoxa kyrkan.
1887	Ortodoxa kyrkan förmår tsaren/staten att utvisa missionär L J Österblom.
1890	"Kristi uppståndelse ortodoxa kyrka" i Hullo invigs under stora festligheter.
1890-1894	Jakob Vaarask är skolmästare för ortodox skola i Fällarna.
1894	Vaarask prästvigs och inrättas som präst på Ormsö.
1894	Konstantin Kreek börjar som ortodox skolmästare på Ormsö. Han och Vaarask fick bl a hjälp av Kreeks son Cyrillus, senare välkänd musiker
1900-1905	Ortodoxa församlingen är som störst, med ca 700 medlemmar.
1905	Rysk revolution för demokratisering. Ett religionsfrihets dekret antas. 350 medlemmar lämnar församlingen 1912, efter en lång tvist.
1918	Ytterligare 71 Ormsöbor konverterar tillbaka från ortodoxa till lutherska församlingen.
1926	Jakob Vaarask avsätts som präst.
1930-talet	Ett par präster försöker få verksamheten på Ormsö att fungera, men klarar inte att försörja sig där.
1946 ca	Församlingen upphör formellt, för att man inte uppfyller Sovjets krav på antal medlemmar.
2025	Marken med kyrkoruin och gravgården ägs av S:t Maria-Magdalena Apostoliskt-Ortodoxa kyrka i Hapsal

Diverse insänt

av Charlie Norrman

• Om missförstånd

Den nya kaffeautomaten (syns avbildad intill) som placerats vid parkeringen och alldeles intill Kommunhuset väckte förvåning hos turister och boende då några trodde det var en ny typ av telefonkiosk och försökte ringa, men det blev aldrig någon signal hur man än tryckte på knapparna, men det uppstod kaffelukt och raslade till där man trodde luren skulle sitta – men luren man ska prata i var är den? frågade man.

En cyklande turistgrupp trodde det var en modern Baja-Maja och började trycka på knapparna för att få upp dörren som var ordentligt gömd eller rent av saknad, så man gjorde sitt bakom kommunhuset, vilket var olyckligt enligt kommunen.

En annan hade hört röster inne i automaten och spred ett rykte om att det var en eller flera där inne som kokade kaffet inne i skåpet, och att det inte alls var så modernt som man skulle kunna tro, som personen uttryckte saken.

En från Sala som hade släkt på ön och var på besök för första gången, trodde att det var en ny modern bensinpump och körde upp på gångbanan för att tanka men hittade inte slangen, han hade heller aldrig hört talas om den nya bensinen Lavazza med en slanglös tankautomat. Med en knapptryckning kunde man få socker eller mjölk, men det ska man väl inte ha i tanken, uttryckte vederbörande sig som aldrig tidigare tankat utomlands.

• Om spik och röster

En man som jobbar i järnaffär i Hapsal har ringt in till redaktionen och berättat om en kund som skulle köpa genomgående spik. Varför måste den vara genomgående, då fastnar den ju inte, undrade och påstod handlaren. Jaså, men har ni någon annan typ av spik då, hade mannen undrat. Javisst svarade handlaren, olika typer av spik som alla fäster. Då tar jag det, hade mannen svarat. Jaha, men vilken typ då? Det spelar ingen roll, jag spikar så sällan.

Jag undrar förstås varför handlaren ringde och berättade det här, då han inte berättade vad mannen skulle spika eller hur mycket spik han skulle ha. Men jag kunde höra att han höll ett tygstycke, kanske en handduk eller liknande, för munnen när han talade, antagligen för att inte bli igenkänd på rösten.

Frågelådan

Hej. Jag undrar: Att om man ramlar omkull ska man ligga kvar ett tag då och fundera på hur det kunde bli så här och hur det känns, eller ska man bara resa sig direkt och gå därifrån som om ingenting har hänt?

Tord Johansson

Svar: Om du har ramlat omkull, då har det redan hänt och det kan vara intressant att få veta varför det hände och då kan man ligga kvar ett tag och fundera om underlaget är torrt, jämnt och skönt att ligga på. Men om man inte bryr sig om det, då reser man sig upp och går som om inget har hänt, fast det har det.

Släktforskarlagarna i Västerås 23-24 augusti

Av Monica Ahlström, Christer Svedberg

I montern från vänster: Helena Lindhe, Christer Svedberg och Margaretha Hammerman. foto: Monica Ahlström

För tredje året i rad är SOV med på släktforskarlagarna. De arrangerades av Sveriges släktforskarförbund i samarbete med Västerås släktforskarförening.

Båda dagarna hade vi ett konstant flöde med besökare till vår monter. Många var intresserade av estlandssvenskar och som i Östersund (släktforskarlagarna 2023) kände eller varit bekanta med estlandssvenskar.

Det blev många intressanta diskussioner och vi fick även beröm för Våra Anor och hur man använt data därifrån för att skapa sin släktbok.

I år var det några nya namn i montern: Helena Lindhe från släktforskargruppen fick visa sina kunskaper vid datorn när hon visade Våra anor för alla nyfikna. Mats och Lennart Ekman från Rickul-Nuckö hembygdsförening förstärkte på lördagen och de blev uppskattad hjälp och ”rena naturbegåvningar” som en av oss sa. Ett antal böcker blev sålda och godiset gick åt och det var även några som saknade godiset ifrån Estland som vi inte fick tag på i år.

Nästa år blir släktforskarlagarna i Borås 22-23 augusti – just nu är det inte klart om SOV deltar. 2027 är Jönköping värdar.

OBS

Jonathan Lindströms ”Bästa Ormsingar” nr 2 om Ormsös historia fortsätter i nr 4 som kommer ut i december.

Böcker att läsa och köpa hos SOV

- *Svenskbyborna som kom till Sverige efter Chrusjtjovs tövåderspolitik.* av Jörgen Hedman
- *Estlandssvenskarnas flykt över Östersjön* av Margareta Hammerman. 439 sid.
- *Historien om Gammalsvenskby och svenskättlingarna i Ukraina* av Jörgen Hedman och Lars Åhlander (postumt). Omarbetad upplaga, utgiven 2023 av förlaget Eddy.se AB, Visby. För tjugo år sedan kom den förra upplagan ut. Sedan dess har nya fynd i arkiv och även de senaste händelserna i Ukraina gjort att det var dags för en ny upplaga. Dessutom var den förra slutsåld.
- *Från medeltidshamn till marinbas* av Jörgen Hedman, 2023. Utg. av Estlandssvenskarnas kulturförening - SOV. Historien om svenskarna runt Rågerviken i Estland. Boken skildrar händelser i området kring Rågerviken såsom Vippal, Korkis och Rågöarna m fl fram till sekelskiftet 1900.

Även ickemedlem kan prenumerera...

Styrelsen för OHF har fått information om att det finns önskemål om att prenumerera på Ormsöbladet utan att vara medlem i föreningen. Styrelsen anser att det är angeläget att de som vill läsa Ormsöbladet i första hand blir medlemmar, men vill också att även de som av olika skäl inte vill vara medlemmar ska kunna prenumerera på tidningen. Vi har därför beslutat att det ska vara möjligt att prenumerera utan att vara medlem. Avgiften är densamma som för medlemskap, dvs. 250 kr/år förutom för ungdomar som betalar 50 kr/år. Den som önskar prenumerera utan att vara medlem kontaktar oss med e-post till ohf@estlandssvenskarna.org.

Efterlysning

Valberedningen önskar förslag på personer som i framtiden vill ingå i styrelsen eller som revisor.

Hör av er till Monica Ahlström per e-post: monica.ahlstrom2@outlook.com eller telefon: 070-530 84 54. Tack på förhand.

Medlemsavgift till VKÜ

Om du har ett medlemsnummer på raden för VKÜ på betalningsavin betyder det att du är medlem. Vid betalning via internet vänligen skriv medlemsnummer i meddelanderaden.

Ormsös framtid

Är du intresserad av dina rötter och Ormsös framtid? Kan du tänka dig att sitta i styrelsen, delta i kortare projekt eller bidra med material till Ormsöbladet? Hör av dig till någon i styrelsen eller redaktionen. Kontaktuppgifter finns på sista sidan i Ormsöbladet.

Tidtabellerna för Ormsöfärjan t o m december 2025

Färjetidtabellen kan ses här:
<https://veeteed.com/#/en/content/rohsvi>

Linje 37 Ormsö linje. På grund av den nya tidtabellen för Ormsö färja har tiderna för middagsavgångar mellan Hullo och Sviby hamn ändrats till 15 minuter senare. På måndag, tisdag, torsdag och fredag avgår bussen från Hullo kl. 13.00 och från Sviby hamn kl. 13.20. På torsdag avgår bussen från Hullo kl 15.00 och från hamnen i Sviby kl 15.20.

Efterlysning

Valberedningen önskar förslag på personer som i framtiden vill ingå i styrelsen eller som revisor.
Hör av er per e-post till: Monica Ahlström
monica.ahlstrom2@outlook.com
eller telefon 070-530 84 54 Tack på förhand

Arkivens dag

Årets tema är släktforskning. Föreläsning och visning av Våra anor. Efter fikapaus kan släktforskargruppen visa individuellt om önskemål finns. Ni kan ta med egen laptop, det finns fritt wifi.
Estniska huset, plan 1, söndagen den 9 november kl. 11-15 inklusive fikapaus.

Arkivgruppen

Om man vill komma för att få hjälp med något ur arkivet är det bra om man föranmäler sig, på telefon 072-454 67 14 eller e-post info@estlandssvenskarna.org. Tala gärna om vad du vill leta fram så är vi förberedda. Arkivgruppen har öppet hus varje helgfri onsdag kl. 10-14 eller efter överenskommelse.

Har du flyttat?

Redaktionen får Ormsöbladet i retur för att mottagaren har flyttat från sin gamla adress. Ibland lyckas vi hitta den nya adressen men ibland går det inte. Vi ber er att kontakta Ormsö hembygdsförening när ni flyttar, kontaktuppgifter finns på sista sidan.

Vid dödsfall

Om person som har dubbelt medborgarskap (alltså både svenskt och estniskt) och har avlidit så ska man anmäla det tillsammans med dödsattesten till estniska ambassaden.

Ormsö Kyrka: Klockringning

Om du vill ha klockringning vid begravning kontakta:
Ene Rand (talar estniska och lite svenska)
mobil: 00372-53 42 1992 eller
Kerstin Hammarin 08-590 320 45

För visning kontakta:
Kristina Rajando (talar estniska och engelska)
mobil: 00372-56 61 63 95
Ants Rajando (talar estniska och engelska)
mobil: 00372-518 79 57

Minnesadresser

Vill du skänka en gåva till OHF vid någons bortgång så ser styrelsen till att skicka en så kallad minnesadress (jämför med postogram). Minnesadresserna har olika fotografier från Ormsö samt texten "Till minne av NN har en gåva lämnats till Ormsö hembygdsförening NN".

Gör så här:

Välj ett valfritt belopp och sätt in pengarna på OHF:s plusgirokonto 635 13 76-6. Ange till vems minne gåvan avser samt givarens namn.
Skriv ett mail till OHF: ohf@estlandssvenskarna.org där det framgår

- att du betalat in en gåva till NN:s minne
- begravningens datum, tid och plats
- adress till mottagaren (anhörig eller begravningsbyrå)
- samt ditt eget namn

Kontakta OHF via mail om du i dödsannons vill föreslå att gåva skänks till OHF.

Kalendariet hösten 2025

Kontrollera alltid i Ormsöbladet, Kustbon och SOV:s hemsida om det finns något av intresse, utöver vad som redovisas i detta kalendarium, gällande möten och sammankomster.

För arrangemang i SOV:s regi, se deras hemsida – eller prenumerera på nyhetsbrevet!

- T.o.m. 30 september: Armémuseet, Stockholm visar att banden mellan Sverige och Ukraina är minst 1000 år gamla.
- Eesti Rahva Muuseum ERM i Dorpat/Tartu utställningen "Estlands-svenskar. De som steg iland och slog rot" har öppnats. Man presenterar estlandssvenskarnas historia, deras materiella och andliga kultur samt utvecklingen av den estlandssvenska kulturen från 1900-talet fram till idag. Utställningen visas tisdag-söndag varje vecka från 25 maj 2025 till juni 2026.
- Utställningen Vikings Before Vikings på museet Vrak på Djurgården, Stockholm, om utgrävningarna av gamla gravar med vikingar från Sverige utanför byn Salme på Ösel. Pågår till 2026. Det finns dna-kopplingar till estlandssvenskar.
- 20 augusti
Höststart för SOV:s arkivgrupp kl. 10-14 varje onsdag till och med den 10 december.

26 september

Kl. 17.00 Invigning av utställning om Ernst Idla och Aibotapeten i Estniska huset, 1 tr. T o m 7 oktober.

19 oktober

Kommunalval i Estland.

25 oktober

Kl. 11:00-15:00: Hembygdsdag, i regi av SOV

Under dagen uppmärksammar vi bland annat:

- Föredrag av professor Daniel Sävborg om de fascinerande fynden vid vikingagravarna i Salme på Ösel – och om Kung Ingvar
- 100-årsjubileet av Kulturautonomin.

Kl. 15:00-ca 19:00: Pubkväll med boksläpp, i regi av SOV och Rickul/Nuckö hembygdsförening. Kvällen fortsätter med litterär samtal och mingel:

- Författaren Anneli Fichtelius presenterar del två i trilogin om Tio Pelmas – uppföljaren till Organistens dotter
- Martin Ahlstedt berättar om sin bok om ön Runö i Rigabukten
- Per Ehn ger en försmak på kommande evenemang om timme hus i Estland

Böckerna som presenteras kommer att finnas till försäljning på plats. Öl, vin och alkoholfria alternativ samt lättare tilltugg finns till försäljning under kvällen.

Varmt välkomna till en dag fylld av kunskap, samtal och gemenskap!

OBS: Programmet är preliminärt – håll utkik efter uppdateringar och anmälan i kommande nyhetsbrev.

- 3-8 november
Val till Kulturrådet. Alla som har estniskt pass och är inskrivna i minoritetsslängden kan rösta.
- 9 november
Kl. 10.00-15.00
Arkivens dag med släktforskningsstema, Estniska huset, 1 tr.
- 30 november
SOV:s adventskaffe i Estniska huset, 1 tr. Tid publiceras senare i SOV:s nyhetsbrev och på hemsidan.

Tallink Silja rabatter 2025 och ytterligare information

Avtalet mellan estlandssvenska hembygdsföreningar och Tallink Silja AB har förlängts fr o m den 1 januari 2025 med vissa ändringar. Rabatten blir upp till 15% på resa och hytt, men ingen rabatt på bilen.

Bokningen av privatresor ska ske på tel 08-22 21 40. Vid förfrågan eller bokning av grupp & konferensresa ring tel 08-22 08 30. Det går även att boka online på www.tallinksilja.se eller mobilapp. Jämför alltid priset med aktuellt erbjudande från Club One om du är medlem, som kan vara billigare än avtalsrabatten. Kom ihåg att uppge avtalsnumret 4799.

OBS!

Vid online bokning ska koden 4799 skrivas in i rutan

FÖRETAGSKUND

Ormsöbladet är ett informationsblad för medlemmar i Ormsö Hembygdsförening som är en ideell förening vars mål skall vara allmännyttiga.

Medlemsavgift: 250 kr, ungdom t.o.m. 25 år: 50 kr.

På inbetalningsavin finns även möjlighet att betala in medlemsavgiften till VKÜ: 100 kr.

OHF plusgironr: 635 13 76 -6

Frågor angående medlemsregistret: Om du gjort adressändring eller annat som rör medlemskapet.

tel: 076-640 34 34 (svarare)

E-post: ohf@estlandssvenskarna.org

Redaktionsgrupp:

Charlie Norrman, redaktör. Form och lay out

070 313 85 21 charlie@hellmanmedia.com

Monica Ahlström 070 530 84 54

monica.ahlstrom2@outlook.com

Postadress till redaktionen:

Ormsö Hembygdsförening

c/o Estlandssvenskarnas Kulturförening SOV

Wallingatan 34, 2 tr. S-111 24 Stockholm

OHF@estlandssvenskarna.org

Manusstopp: 20 feb, 20 maj, 20 aug, 20 nov.

Ormsöbladet utkommer med fyra nummer/år,

i mars, juni, september och december.

Varje artikelförfattare ansvarar själv för insänt material.

Citera gärna källan till ev. uppgifter.

Lokalen: Wallingatan 34, 2 tr.

telefon: 072-454 6714. Öppettider: onsdagar 10.00-14.00.

OHFs hemsida: <http://ormso.wordpress.com/>

Tryckt hos: Katarina Tryck
– en del av Åtta.45 Tryckeri AB
Ormsöbladet nr 3. 2025
ISSN 2002-3219